

**НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ СИСТЕМАТА
НА ТУРСКИТЕ ЛИЧНИ ИМЕНА С КОМПОНЕНТ
„НАЗВАНИЕ НА ЦВЯТ“ В СЪСТАВА СИ**

Харун Бекир

Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“

**OBSERVATIONS ON THE SYSTEM OF TURKISH PERSONAL
NAMES WITH COMPONENT „COLLECTION OF COLOR
IN THE COMPOSITION”**

Harun Bekir

Paisii Hilendarski University of Plovdiv

Turkish is rich in colour terms. Despite the wealth of such terms in Turkish, studies into their linguistic functions and roles in coining and giving proper names are relatively new and inadequate. The use of personal name has an important function in terms of people, society and public administration. Names gain an identity to individuals, protect the culture of society, and serve public administration in maintaining relationship with individuals. This study aims to explore the place of colour terms in onomastics and their function in giving proper names in Turkish.

Key words: Turkish personal names, colour, onomastics

Личното име е „един от най-съществените културни и комуникационни индикатори на човешкия индивид. В системата на имената те са най-близки до реалитета, назоваваща хората. *Личното име* (пре-номенът) е знак, който идентифицира своя носител по всяко време и на всяко място, като същевременно представлява своеобразен етикет на идеята за личността в случаите, когато тя липсва физически. Името е както културен феномен, така и комуникационен медиатор от най-висш ранг. В днешно време на така силен бюрократизъм то като че ли дори измества реалната личност и я прави в множество случаи несъщественна. В социалния свят човек не би могъл да съществува, ако няма лично име“ (Янев 2009: 19 – 20).

Личните имена са продукт на езика. Те носят морфологичните, синтактичните и семантичните особености на съществителното като част на речта и се подчиняват на същите словообразователни процеси, които са характерни за него.

Като лексикална подсистема на езика, съвременната антропонимна система е много податлива на промени. Тя отразява в голяма степен динамичността на езиковите и неезиковите процеси, които влияят върху развоя на личноименната система през определен период от време. Значими за промяната на антропонимикона са различни фактори като устойчивостта на традицията при избора на имената; промяна на нагласите, естетическите вкусове и потребности под влияние на глобализацията се социокултурен контекст и др. Личните имена могат да бъдат проучвани в езиков план от различни гледни точки – етимологична, словообразователна, граматична, семантична и др.

Обект на нашето изследване е проучването на корпуса от турските лични имена с компонент „название на цвят“ в състава си в лингвокултурологичен аспект.

В настоящия доклад си поставяме за задача да установим кои названия за цвят в турския език се използват при личните имена; да анализираме особеностите на личните имена с компонент „название на цвят“ в състава си в плана на словообразуването и произхода им, както и да установим кои от названията на цвят се използват или са по-продуктивни при личните имена. Не представяме значенията на имената, които могат да бъдат обект на следващи наши изследвания.

Емпиричните проучвания, посветени на цветовете, започват от изучаването от Бърлин и Кей (1969) на цветовете речникови запаси на говорители на множество езици. Получените резултати показват, че съществува систематична връзка, разкриваща наличието на универсалии, които отразяват убедително определената структура на човешката визуална система. Например, когато в даден език се въвеждат допълнителни думи за цветове, това става в точно определен ред, отразяващ една обща структура на относителната забележимост на цветовете един спрямо друг.

За изясняване на разликата в смисъла на думата „цвят“ като физичен термин и като езиков термин, определящ дадено човешко възприятие, е важно следното лингвистично откритие: оказва се, че в човешките езици цветовете имат установена естествена подредба. Независимо от това къде живеят – край море, в планина или в пустинята, по целия свят хората подреждат цветовете в следните шест класа: 1. черен

и бял, 2. червен, 3. зелен и жълт, 4. син, 5. кафяв, 6. бледоморав, розов, оранжев, сив и понякога един дванадесети поред цвят, който може да бъде различен в отделните езици (Карагеоргиева 2013: 12 – 13).

Оказва се, че ако в един конкретен език има дума, която означава цвят от тази поредица, тогава в този език непременно има термини и за всички цветове, които се намират в редицата преди него. Резултатът показва също така, че хората използват тези основни цветни класове дори когато в техния език няма термин за всеки от тях. Тези убедителни твърдения са резултат от изследванията на повече от 100 езика.

За целта на настоящото изследване – да се направи пълен списък на турските лични имена с компонент „название на цвят“ в състава си, използвахме като основен източник за ексцерпция на проучвания материал речника на личните имена („*Kişi Adları Sözlüğü*“) на Турското езиково дружество (Türk Dil Kurumu).

1. Названията за черния цвят в състава на личните имена

За назоваването на черния цвят в турския език се използват думите „*kara*“ (*кара*) и „*siyah*“ (*сиях*). Думата „*siyah*“ е персийска по произход и не се среща в състава на турските лични имена. За разлика от нея турската по произход дума „*kara*“ се характеризира с висока честотност. Ексцерпирахме общо 84 лични имена, от които 79 мъжки, 3 женски, а две лични имена се използват и като мъжки, и като женски. Самото название за този цвят („*kara*“) се среща и като лично име, т.е. в случая имаме наличие на конверсия (без допълнителна деривация), при която се променя функцията на колоративното прилагателно „*kara*“ и тя придобива характеристиките на лично име. Останалите лични имена в структурно отношение са два вида. От една страна, имаме композити, изградени от два елемента (личноименни основи), като при моделите, по които те възникват, думата „*kara*“ може да бъде както първи (*Карагъоз, Карабудун, Каракая, Каракъз* и др.), така и втори елемент (*Башкара, Чалкара, Байкара* и др.) в тях. От друга страна, ексцерпирахме седем едноосновни лични имена, образувани чрез деривация (*Карачар, Караман, Карамък/Карамук, Караджа, Каран, Караджъ, Карасал*).

Названието за назоваване на черен цвят „*kara*“ се среща в състава на следните турски лични имена.

Мъжки лични имена:

Башкара (Başkara)	Чалкара (Çalkara)	Кара (Kara)
Карааслан (Karaaslan)	Карабай (Karabay)	Карабьорю (Karabörü)
Байкара (Baykara)	Чанкара (Çankara)	Караабат (Karaabat)
Карабаг (Karabağ)	Карабет (Karabet)	Карабудун (Karabudun)
Бейкара (Beykara)	Чайкара (Çaykara)	Караакън (Karaakın)
Карабаш (Karabaş)	Карабей (Karabey)	Карабугдай (Karabuğday)
Бозкара (Bozkara)	Еренкара (Erenkara)	Караалп (Karaalp)
Карабатак (Karabatak)	Карабога (Karaboğa)	Карабугра (Karabuğra)
Карабулут (Karabulut)	Карачай (Karaçay)	Караджакурт (Karacakurt)
Карадениз (Karadeniz)	Караефе (Karaefe)	Караъшък (Karaışık)
Карабюкей (Karabükey)	Караджан (Karacan)	Карачелик (Karaçelik)
Карадоган (Karadoğan)	Караер (Karaer)	Каракалпак (Karakalpak)
Караджъ (Karacı)	Карадаг (Karadağ)	Карадуман (Karaduman)
Каракан (Karakan)	Караджабей (Karacabey)	Карачар (Karaçar)
Карадемир (Karademir)	Карахан (Karahan)	Каракаш (Karakaş)
Каракъосе (Karaköse)	Каракут (Karakut)	Карамут (Karamut)
Караналп (Karanalp)	Карайорс (Karaörs)	Каракуджак (Karakucak)
Каракуз (Karakuz)	Каранбай (Karanbay)	Карамюрсел (Karamürsel)
Карапарс (Karapars)	Каракоджа (Karakoca)	Каракурт (Karakurt)
Караман (Karaman)	Каран (Karan)	Караоглан (Karaoğlan)
Карасал (Karasal)	Каракоч (Karakoç)	Каракуш (Karakuş)
Карата (Karata)	Каратюн (Karatün)	Караогуз (Karaoğuz)
Карасу (Karasu)	Карасунгур (Karasungur)	Карашън (Karaşın)
Каратан (Karatan)	Караягъз (Karaayağız)	Тайкара (Taykara)
Каратай (Karatay)	Карасюек (Karasüyek)	Караташ (Karataş)
Карайел (Karayel)	Учкара (Uçkara)	Каратекин (Karatekin)
Карамък/Карамук	(Karamık/Karamuk)	

Женски лични имена:

Карадут (Karadut)	Каракая (Karakaya)	Каракъз (Karakız)
-------------------	--------------------	-------------------

Лични имена, които се използват и като мъжки, и като женски:

Караджа (Karaca)	Карагъоз (Karagöz)
------------------	--------------------

2. Названията за белия цвят в състава на личните имена

За назоваването на белия цвят в турския език се използват думите „beyaz“ (бeяз) и „ak“ (ак). Арабската по произход дума „beyaz“ образува единствено две женски лични имена: *Бeяз (Be yaz)* и *Гюлбeяз (Gülbe yaz)*. За разлика от нея турската по произход дума „ak“ се среща много често в състава на личните имена. Ексцерпирахме общо 189 лични имена, от които 146 мъжки, 22 женски и 21, които се използват както като мъжки, така и като женски. В тях думата „ak“ е със значе-

ние на „бляскав, блестящ, светъл, светлина; честен, бял“. От самото название за този цвят се образува и лично име, т.е. в случая е налице конверсия (без допълнителна деривация), при която се променя функцията на колоративното прилагателно „ak“ и то придобива характеристиките на лично име. Останалите лични имена в структурно отношение са предимно композити, изградени от два елемента (личноименни основи), а в 6 от случаите и композитите са изградени от три (*Акгюнер, Аксунер, Еракалън, Йозакай, Ераксан, Йозактуг*), където думата „ak“ е първи или втори компонент (елемент). При моделите, по които възникват композитите, изградени от два елемента, думата „ak“ е предимно първи компонент. Единствено в 4 от личните имена (*Гюнак, Йозюак, Гюрак, Йозак*) тя е на втора позиция. Едноосновните лични имена, образувани чрез деривация, са общо 24.

В турския език думата „kir“ (*кър*) се използва за назоваването на цвят „мръсно бяло“. Екскерпирахме общо 18 лични имена с думата „kir“ в състава си, всичките от които са мъжки. В структурно отношение 14 от тях са композити, съставени от два елемента. С изключение на личните имена *Байкър* и *Бозкър*, при всички останали композити думата „kir“ е първи компонент. Едноосновните лични имена, образувани чрез деривация, са общо 4 (*Кърач, Кърджа, Кърдар* и *Кърман*).

2.1. Личните имена с думата „ak“ в състава си

Мъжки лични имена:

Акал (Akala)	Акаσμα (Akasma)	Акбаяр (Akbayar)
Акбора (Akbora)	Акабатур (Akabatur)	Акалан (Akalan)
Аката (Akata)	Акбаран (Akbaran)	Акбой (Akboy)
Акбек/Акбей (Akbek/Akbey)	Акабай (Akabay)	Акатай (Akatay)
Акбел/Акбил (Akbel/Akbil)	Акбаш (Akbaş)	Акбьорю (Akbörü)
Акад (Akad)	Акалп (Akalp)	Акбет (Akbet)
Акбудун (Akbudun)	Акадлъ (Akadlı)	Акалтън (Akaltan)
Акайдън (Akaydın)	Акбату (Akbatu)	Акбилге (Akbilge)
Акбуг (Akbuğ)	Акаган (Akağan)	Акант (Akant)
Акбай (Akbay)	Акбога (Akboğa)	Акбулут (Akbulut)
Акбурак (Akburak)	Акдживан (Akcivan)	Акчакан (Akçakan)
Акчалъ (Akçalı)	Акчер (Akçer)	Акчит (Akçit)
Акбурч (Akburç)	Акчакая (Akçakaya)	Акчам (Akçam)
Акджигер (Akçığır)	Акчора (Akçora)	Акбурчак (Akburçak)
Акчабей (Akçabay)	Акчакъл (Akçakıl)	Акчан (Akçan)
Акдаг (Akdağ)	Акчакоджа (Akçakoca)	Акчънар (Akçınar)
Акдал (Akdal)	Акджебе (Akcebe)	Акчал (Akçal)
Акчай (Akçay)	Акдамар (Akdamar)	Акдениз (Akdeniz)

Акдоган (Akdoğan)	Акдору (Akdoru)	Акер (Aker)
Акгил (Akgil)	Акдик (Akdik)	Акдогду (Akdoğan)
Акдорук (Akdoruk)	Акгюн (Akgün)	Акергин (Akergin)
Акгирай (Akgiray)	Акдикен (Akdiken)	Акдогмуш (Akdoğan)
Акдьол (Akdöl)	Акгюндюз (Akgündüz)	Акерман (Akerman)
Акгьол (Akgöl)	Акдил (Akdil)	Акдогу (Akdoğan)
Акдуман (Akduman)	Акгюнер (Akgüner)	Акерсан (Akersan)
Акгьозе (Akgöze)	Акдог (Akdoğan)	Акдора (Akdora)
Акел (Akel)	Акдурмуш (Akdurmuş)	Акерсой (Akersoy)
Акгюч (Akgüç)	Аккан (Akkan)	Аккемик (Akkemik)
Аккуш (Akkuş)	Акманер (Akmaner)	Аккерман (Akkerman)
Акхан (Akhan)	Аккаш (Akkaş)	Аккълъч (Akkılıç)
Аккор (Akkor)	Аккуяш (Akkuyaş)	Акмерич (Akmeriç)
Аккая (Akkaya)	Аккън (Akkın)	Аккьоз (Akköz)
Акман (Akman)	Акхун (Akhun)	Аккайнак (Akkaynak)
Аккурт (Akkurt)	Акманалп (Akmanalp)	Акозан (Akozan)
Аксунар (Aksunar)	Аксал (Aksal)	Акьондер (Akönder)
Аксунер (Aksuner)	Аксьогют (Aksöğüt)	Аксан (Aksan)
Аксер (Akser)	Акьорен (Akören)	Аксунгур (Aksungur)
Акьоз (Aköz)	Акполат/Акпулат	(Akpolat/Akputat)
Аксун (Aksun)	Акшън (Akşın)	Аксай (Aksay)
Акпай (Akpai)	Акшит (Akşit)	Актекин (Aktekin)
Акюрек (Akyürek)	Актунч (Aktunç)	Гюрак (Gürak)
Акталай (Aktalay)	Актолга (Aktolga)	Акюз (Akyüz)
Акигит (Akyiğit)	Актюн (Aktün)	Йозак (Özak)
Актан (Aktan)	Актолун (Aktolun)	Егакалън (Erakalın)
Акйол (Akyol)	Актюрк (Aktürk)	Йозакай (Özakay)
Акташ (Aktaş)	Актуг (Aktuğ)	Ераксан (Eraksan)
Акьон (Akyön)	Йозактуг (Özaktuğ)	Актай (Aktay)
Гюнак (Günak)	Акюрт (Akyurt)	Акюнал (Akünal)
Йозюак (Özüak)	Юзюак (Yüzüak)	
Акдемир/Актемюр/Актимур	(Akdemir/Aktemür/Aktimur)	

Женски лични имена:

Ак (Ak)	Акбаджъ (Akbacı)	Акчъл (Akçıl)
Акчагюл (Akçagül)	Акчагюл (Akçagül)	Акчикек (Akçiçek)
Акгюл (Akgül)	Акинджи (Akcinci)	Аккадън (Akkadın)
Аккар (Akkar)	Аккутлу (Akkutlu)	Акмарал (Akmara)
Акханъм (Akhanı)	Акнур (Aknur)	Аккъз (Akkız)
Акол (Akol)	Акипек (Akipek/Akyipek)	Аксен (Aksen)
Аксаръ (Aksarı)	Аксюлун (Aksülün)	Аксевен (Akseven)
Аксуна (Aksuna)		

Лични имена, които се използват и като мъжки, и като женски:

Акбал (Akbal)	Акалън (Akalin)	Акай (Akay)
Акбашак (Akbaşak)	Акча (Akça)	Акджан (Aksan)
Акчаел (Akçael)	Акчасу (Akçasu)	Акгюнеш (Akgüneş)
Акгюнгьор (Akgüngör)	Аксой (Aksoy)	Акпънар (Akpınar)
Аксес (Akses)	Аксу (Aksu)	Аксюйек (Aksüyek)
Аксел (Aksel)	Аксън (Aksın)	Актач (Aktaş)
Акйълдъз (Akyıldız)	Акюн (Akün)	Актунa (Aktuna)

2.2. Лични имена с думата „kir“ в състава си

Мъжки лични имена:

Байкър (Baykır)	Кърач (Kıraç)	Кърат (Kırat)
Кърай (Kıray)	Кърбога (Kırboğa)	Кърджа (Kırca)
Бозкър (Bozkır)	Къралп (Kıralp)	Къратлъ (Kıratlı)
Кърбай (Kırbay)	Кърбьорю (Kırbörü)	Кърдар (Kırdar)
Кърдарлъ (Kırdarlı)	Кърхан (Kırhan)	Кърман (Kırman)
Къртай (Kırtay)	Къртеке (Kırteke)	Къртекин (Kırtekin)

3. Названията за синия цвят в състава на личните имена

За назоваването на синия цвят в турския език се използват думите „*mavi*“ (*мави*) и „*gök*“ (*гьок*). Арабската по произход дума „*mavi*“ се среща единствено в три женски лични имена: *Мави (Mavi)*, при което има конверсия без допълнителна деривация, и едносъставните лични имена, образувани чрез деривация *Мавиш (Maviş)* и *Мависел (Mavisel)*.

В турския език думата „*çakır*“ (*чакър*) се използва за назоваването на „*лъстро син*“ цвят. Ексцерпирахме общо 4 лични имена, от които 3 мъжки – двусъставните композити *Чакърбей (Çakırbey)* и *Чакърер (Çakırer)*, и едносъставното лично име, образувано чрез деривация *Чакърджа (Çakırca)*; а личното име *Чакър (Çakır)*, при което има конверсия без допълнителна деривация, се използва както като мъжко, така и като женско.

Чисто турската по произход дума „*gök*“ (*гьок*) се среща често в състава на личните имена. Ексцерпирахме общо 93 лични имена, от които 66 мъжки, 10 женски, а 17 от тях се използват както като мъжки, така и като женски. В структурно отношение 63 от личните имена с „*gök*“ (*гьок*) в състава си са двусъставни композити, а 28 – съставни лични имена, образувани чрез деривация. При личните имена *Гьок (Gök)* и фонетичния вариант *Кьок (Kök)* има конверсия без допълнителна деривация. При моделите, по които възникват композитите, изградени от два елемента, думата „*gök*“ е предимно първи компонент и

само в 4 от примерите (*Айгьок, Нургьок, Ергьок и Ергьокмен*) – втори компонент.

Думата „*gök*“, назоваваща (за назоваване на) синия цвят, се среща в състава на следните турски лични имена:

Мъжки лични имена:

Гьоген (Göğen)	Гьокбел (Gökbel)	Гьокбей (Gökbey)
Гьокбудун (Gökbudun)	Ергьок (Ergök)	Гьогюш (Göğüş)
Гьокбаран (Gökbaran)	Гьокбелен (Gökbelen)	Гьокбора (Gökbora)
Гьокбулут (Gökbulut)	Ергьокмен (Ergökmen)	Гьокбай (Gökbay)
Гьокбьорю (Gökbörü)	Гьокджан (Gökcan)	Гьокалп (Gökalp)
Гьокбайрак (Gökbayrak)	Гьокберк (Gökberk)	Гьокбудак (Gökbudak)
Гьокчебей (Gökçebey)	Гьокчил (Gökçil)	Гьокдал (Gökdal)
Гьокел (Gökel)	Гьокчебала (Gökçebala)	Гьокдемир (Gökdemir)
Гьокчеер/Гьокчер (Gökçeer/Gökçer)		Гьокен (Göken)
Гьокчебалан (Gökçebalan)	Гьокчул (Gökçül)	Гьокдениз (Gökdeniz)
Гьокер (Göker)	Гьокчебел (Gökçebel)	Гьокчесу (Gökçesu)
Гьокчун (Gökçün)	Гьокдоган (Gökdoğan)	Гьокгьол (Gökgöl)
Гьокменалп (Gökmenalp)	Гьоксенин (Göksenin)	Гьокхан (Gökhan)
Гьокмете (Gökmete)	Гьокменер (Gökmener)	Гьоксер (Gökser)
Гьокхун (Gökhun)	Гьокнел (Göknel)	Гьоксалтук (Göksaltuk)
Гьокмен (Gökmen)	Гьоксевен (Gökseven)	Гьокталай (Göktalay)
Гьокдан (Göksan)	Гьоктай (Göktay)	Гьоксой (Göksoy)
Гьоксевер (Göksever)	Гьоктан (Göktan)	Гьоксав (Göksav)
Гьоктен (Gökten)	Гьокташ (Göktaş)	Гьоксай (Göksay)
Гьокторе (Göktöre)	Гьоктуг (Göktuğ)	Гьоктулга (Göktulga)
Гьоктунч (Göktunç)	Гьошин (Gökşin)	Гьокяй (Gökyay)
Кьок (Kök)	Гьоктуна (Göktuna)	Гьоктюрк (Göktürk)
Кьоктюрк (Köktürk)		

Женски лични имена:

Айгьок (Aygök)	Гьок (Gök)	Гьокбен (Gökben)
Гьокчем (Gökçem)	Гьокдуман (Gökduman)	Гьокселен (Gökselen)
Гьокпери (Gökperi)	Гьокнил (Göknil)	Гьокшан (Gökşan)
Нургьок (Nurgök)		

Лични имена, които се използват и като мъжки, и като женски:

Гьокай (Gökay)	Гьоген (Göğen)	Гьокджен (Gökçen)
Гьокче (Gökçe)	Гьокчел (Gökçel)	Гьокчен (Gökçen)
Гьокчек (Gökçek)	Гьокчин (Gökçin)	Гьоксел (Göksel)
Гьокнур (Göknur)	Гьоксен (Göksen)	Гьоксев (Göksev)
Гьоксал (Göksal)	Гьокшен (Gökşen)	Гьоксу (Göksu)
Гьоксун (Göksun)	Гьокшин (Gökşin)	

4. Названията за жълтия цвят в състава на личните имена

За назоваването на жълтия цвят в турския език се използва думата „*sarı*“ (*саръ*). Ексерпирахме общо 20 лични имена, от които 13 мъжки, 6 женски, а 1 се определя както като мъжко, така и като женско. Мъжкото лично име *Saru* (*Сару*) като фонетичен вариант на названието за цвят „*sarı*“ (*саръ*) е образувано чрез конверсия. По структура само личното име *Саръджа/Саруджа* е образувано чрез деривация, а останалите са двусъставни композити; единствено в 4 от личните имена (*Ерсаръ*, *Балсаръ*, *Гюлсаръ*, *Аксаръ*) думата „*sarı*“ е втори компонент.

Думата „*sarı*“ за назоваване на жълтия цвят се среща в състава на следните турски лични имена:

Мъжки лични имена:

Саръбег (<i>Sarıbek</i>)	Саръалп (<i>Sarıalp</i>)	Саръбай (<i>Sarıbay</i>)
Саръджабай (<i>Sarıcabay</i>)	Саръчам (<i>Sarıçam</i>)	Саръер (<i>Sarıer</i>)
Сару (<i>Saru</i>)	Саръкая (<i>Sarıkaya</i>)	Саръташ (<i>Sarıtaş</i>)
Саръджан (<i>Sarıcan</i>)	Саръхан/Сарухан (<i>Sarıhan/Saruhan</i>)	
Ерсаръ (<i>Ersarı</i>)	Саръджа/Саруджа (<i>Sarıca/Saruca</i>)	

Женски лични имена:

Балсаръ (<i>Balsarı</i>)	Саръгюл (<i>Sarıgül</i>)	Саръчичек (<i>Sarıçiçek</i>)
Саръгюзел (<i>Sarıgüzel</i>)	Саръкъз (<i>Sarıköz</i>)	Гюлсаръ (<i>Gülsarı</i>)

Лични имена, които се използват и като мъжки, и като женски:

Аксаръ (*Aksarı*)

5. Названията за червения цвят в състава на личните имена

За назоваването на червения цвят в турския език се използват думите „*kırmızı*“ (*кърмъзъ*), „*kızıl*“ (*къзъл*) и „*al*“ (*ал*). Арабската по произход дума „*kırmızı*“ не се среща в състава на личните имена. Думата „*kızıl*“ е турска по произход и има значение на „*яркочервен цвят*“. Ексерпирахме общо 13 лични имена, които съдържат в състава си думата „*kızıl*“, всичките от които са мъжки. Самото название за този цвят се използва и като лично име, образувано чрез конверсия. Останалите 12 лични имена са двусъставни композити, в които думата „*kızıl*“ е винаги първи компонент.

Думата „*al*“ е също турска по произход и се среща в личните имена. Ексерпирахме общо 32 лични имена, в основата на деривацията на които е думата „*al*“. От тях 19 са мъжки, 9 – женски, а 4 се из-

ползват и като мъжки, и като женски. По отношение на структурата си 3 от тях (*Алчън, Алчин, Аллъ*) са образувани чрез деривация, 1 ЛИ (*Гюналтан*) е трисъставен композит, а останалите са двусъставни композити.

5.1. Личните имена с думата „*kızıl*“ в състава си

Мъжки лични имена:

Къзъл (Kızıl)	Къзъласлан (Kızılaslan)	Къзълатеш (Kızılateş)
Къзълбарс (Kızılbars)	Къзълбога (Kızılboğa)	Къзълбьорю (Kızılböğü)
Къзълдемир (Kızıldemir)	Къзълелма (Kızılelma)	Къзълкурт (Kızılkurt)
Къзълпарс (Kızılpars)	Къзълтуг (Kızıltuğ)	Къзълтунч (Kızıltunç)
Къзълъялъм (Kızılyalım)		

5.2. Личните имена с думата „*al*“ в състава си

Мъжки лични имена:

Алчън (Alçın)	Алдемир (Aldemir)	Алчънсу (Alçinsu)
Алдоган (Aldoğan)	Алхан (Alhan)	Алкор (Alkor)
Алнар (Alnar)	Алсанджак (Alsancak)	Алтан (Altan)
Алкоч (Alkoç)	Алкьоз (Alköz)	Алташ (Altaş)
Алтав (Altav)	Алтемюр (Altemür)	Алтен (Alten)
Гюналтан (Günaltan)	Алтунч (Altunç)	Алигит (Alyiğit)
Тунджал/Тунчал (Tuncal/Tunçal)		

Женски лични имена:

Алчичек (Alçiçek)	Алгюл (Algül)	Алчин (Alçın)
Алдениз (Aldeniz)	Алъшън (Alışın)	Аллъ (Allı)
Аллъкъз (Allıkız)	Алсу (Alsu)	Алипек (Alipek/Alyipek)

Лични имена, които се използват и като мъжки, и като женски:

Алгюн (Algün)	Алъшък (Alışık)	Алкан (Alkan)
Алсач (Alsaç)		

6. Названията за сивия цвят в състава на личните имена

За назоваването на сивия цвят в турския език се използва думата „*gri*“ (*гри*), която е френска по произход (фр. „*gris*“), и турската по произход „*boz*“ (*боз*). Докато думата „*gri*“ не се среща в личните имена, то ексцерпирахме общо 25, от които 24 мъжки и 1 женско с думата „*boz*“ в състава си. По структура 5 от тях (*Бозджин/Бозчин, Бозджа, Бозташ, Бозлак, Бозан*) са образувани чрез деривация, 1 ЛИ (*Бозокай*) е трисъставен композит, а останалите са двусъставни композити.

Названието за назоваване на сивия цвят „*boz*“ се среща в следните турски лични имена:

Мъжки лични имена:

Бозат (Bozat)	Бозбала (Bozbala)	Бозбай (Bozbay)
Бозбора (Bozbora)	Боздаг (Bozdağ)	Бозай (Bozay)
Бозбаш (Bozbaş)	Бозбей (Bozbey)	Бозджа (Bozca)
Боздениз (Bozdeniz)	Бозташ (Boztaş)	Бозок (Bozok)
Боздоган (Bozdoğan)	Бозер (Bozer)	Бозтимур (Boztimur)
Бозтепе (Boztepe)	Бозокай (Bozokay)	Бозлак (Bozlak)
Бозерк (Bozerk)	Боздемир (Bozdemir)	Боз (Boz)
Бозан (Bozan)	Бозел (Bozel)	Бозигит (Boziğit)

Женски лични имена:

Бозжин/Бозчин (Bozcin/Bozçin)

7. Названието за „шарен“ на цвят в състава на личните имена

В турския език в значение на „шарен, пъстър; на петна“ се използва думата „*ala*“ (*ала*). Тя също се среща в състава на личните имена. Екскерпиряхме общо 24 лични имена, от които 13 мъжки, 9 женски, а 2 се използват както като мъжки, така и като женски. По структура единствено ЛИ *Алачук* е образувано чрез деривация, останалите са двусъставни композити, а личното име *Ала* е образувано чрез конверсия.

Названието за назоваване на „шарен на цвят“ „*ala*“ се среща в следните турски лични имена:

Мъжки лични имена:

Алабай (Alabay)	Аладжан (Alacan)	Алачук (Alaçuk)
Алабаш (Alabaş)	Алачам (Alaçam)	Аладоган (Aladoğan)
Алахан (Alahan)	Алакурт (Alakurt)	Алатан (Alatan)
Алатай (Alatay)	Алакоч (Alakoç)	Алаташ (Alataş)
Аладжа (Alaca)		

Женски лични имена:

Алагеик (Alageyik)	Алагюн (Alagün)	Алагьоз (Alagöz)
Алабезек (Alabezek)	Алакьз (Alakız)	Аланур (Alanur)
Алаюнт (Alayunt)	Алапънар (Alapınar)	
Алабегим/Алабегюм	(Alabegim/Alabegüm)	

Лични имена, които се използват и като мъжки, и като женски:

Ала (Ala)

Алакуш (Alakuş)

8. Названието за зеления цвят в състава на личните имена

За назоваването на зеления цвят в турския език се използва думата „*yeşil*“ (*йешил*), която е турска по произход производна дума, образувана от корена „*yaş*“ в значение на „зелен“ (като антоним на думата „*изсъхнал, пресъхнал*“) и словообразователната наставка „*-il*“ ($yaş + il > yeşil$). Ексерпиряхме общо 2 лични имена: женското лично име Яшъл (*Yaşıl*) и личното име Йешил (*Yeşil*), което се използва и като женско, и като мъжко.

9. Названието за лилавия цвят в състава на личните имена

За назоваването на лилавия цвят в турския език се използва думата „*mor*“ (*мор*), която е от домашен произход. Ексерпиряхме общо 2 лични имена, от които 1 женско – *Моргюл (Morgül)*, а личното име, образувано чрез деривация, *Морай (Moray)* се използва както като мъжко, така и като женско.

10. Названието за розовия цвят в състава на личните имена

За назоваването на розовия цвят в турския език се използва думата „*rembe*“ (*рембе*), която е персийска по произход. Ексерпиряхме общо 3 женски лични имена: двусъставните композити *Гюлрембе (Gülrembe)* и *Пембегюл (Rembegül)* и образуването чрез конверсия ЛИ *Пембе (Rembe)*.

Изводи

Названията за цвят заемат важно място в турската личноименна система. Ексерпиряхме общо 514 лични имена, от които 394 (77%) – мъжки; 70 (13%) – женски; 50 (10%) – които се използват и като мъжки, и като женски лични имена.

Общо 15 названия за цвят участват в акта на деривация на личните имена. Изключение правят „*boz*“, „*kir*“, „*al*“, и „*mor*“, при 11 от тях се наблюдава наличие на конверсия (без допълнителна деривация), при която се променя функцията на колоративното прилагателно и тя придобива характеристиките на лично име.

Почти всички названия за цвят, срещани в личните имена, са изконно турски по произход. Изключение правят единствено „*rembe*“, „*beyaz*“ и „*tavi*“. За названието за розов цвят („*rembe*“), което е пер-

сийско по произход, няма съответствие в съвременния турски език. С арабските по произход колоративни прилагателни „*beyaz*“ и „*mavi*“, които си имат своите изконно турски съответствия, личните имена са малко.

По честота на употреба най-често срещаните названия за цвят в състава на личните имена са думите „*ak*“ (189, или близо 37%), „*gök*“ (93, или 18%), „*kara*“ (84, или 16,3%), по-малко са с „*al*“ (33, или 6,4%), „*boz*“ (31, или 6%), „*ala*“ (24, или 4,7%), „*sari*“ (23, или 4,5%). С останалите – рядко, а с названията за цвят „*kırmızı*“ (арабска по произход) и „*siyah*“ (персийска по произход) не се образуват лични имена.

В структурно отношение разглежданите имена са предимно композити, изградени от две личноименни основи (415 на брой ЛИ, или над 80%), а само в 8 от случаите композитите се състоят от три елемента. 79 от ексцерпираните ЛИ (15%) са съставни, образувани чрез деривация.

В семантично отношение названията за цвят в състава на личните имена невинаги се използват в прякото си значение и много често мотивиращо е преносното значение.

ЛИТЕРАТУРА

Бърлин и Кей 1969: Berlin, V., Kay, P. *Basic Color Terms: their Universality and Evolution*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1969.

Карагеоргиева 2013: Карагеоргиева, А. *Увод в съвременната теория на познанието*. [Karageorgieva, A. *Uvod v savremennata teoriya na roznanieto*.] София: Проектория, 2013.

Янев 2009: Янев, Б. *Системата на личните имена в българския и немския език*. [Yanev, B. *Sistemata na lichnite imena v balgarskiya esik*.] Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2009.

TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

TDK Güncel Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (11.04.2016).

TDK Kişi Adları Sözlüğü. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_kisiadlari&view=kisiadlari (8.02.2019).